

نگاه ناب

تفسیری جامع، نمادین، عرفانی و ادبی
از مجموعه اشعار هشت کتاب سهراب سپهری

جلد اول

دکتر محمد ابراهیم ضرابیها

انتشارات بینادل

ضرایبها، محمد ابراهیم، ۱۳۳۷ -

نگاه ناب: تفسیری جامع، نمادین، عرفانی و ادبی از مجموعه اشعار هشت کتاب
سهراب سپهری / نویسنده محمد ابراهیم ضرایبها. -- تهران: بینادل، ۱۳۸۳. -

ج.

ISBN: 964-8311-15-3 (ج.۱)

ISBN: 964-8311-16-1 (ج.۲)

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.

۱. سهراب سپهری، ۱۳۰۷ - ۱۳۵۹ -- نقد و تفسیر. ۲. شعر فارسی -- قرن ۱۴ --

تاریخ و نقد. الف. عنوان.

ن ۳۲۹ س ۶۲۰۹ / ۱ فا ۸

PIR ۸۰۹۴ / ن ۴ ض ۸

م ۸۳ - ۴۱۵۴۵

کتابخانه ملی ایران

انتشارات بینادل

نگاه ناب

تفسیری جامع، نمادین، عرفانی و ادبی

از مجموعه اشعار هشت کتاب سهراب سپهری

جلد اول

نویسنده: محمد ابراهیم ضرایبها

طرح جلد: وحیدرضا فرخزاده

مدیر فنی: قاسم میرآخوری

چاپ اول: ۱۳۸۴

لیتوگرافی: نادر

چاپ: غزال

تعداد: ۳۰۰۰ نسخه

حق چاپ محفوظ است.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۱	□ مقدمه
۱۷	□ تحلیل تئوریک شعر
۳۱	□ نگاهی اجمالی به زندگی سهراب سپهری
	کتاب اول:
	مرگ رنگ شامل ۲۲ شعر
۵۱	- مجموعه اشعار کتاب اول
۵۷	- مقدمه ای بر کتاب اول
۶۵	تفسیر شعر در قیر شب
۷۰	تفسیر شعر دود می خیزد
۷۴	تفسیر شعر سپیده
۷۷	تفسیر شعر مرغ معما
۸۲	تفسیر شعر روشن شب
۸۵	تفسیر شعر سراب
۸۸	تفسیر شعر روبه غروب
۹۲	تفسیر شعر غمی غمناک
۹۶	تفسیر شعر خراب
۱۰۰	تفسیر شعر جان گرفته
۱۰۴	تفسیر شعر دلسرد
۱۰۸	تفسیر شعر دره خاموش
۱۱۲	تفسیر شعر دنگ
۱۲۰	تفسیر شعر نایاب
۱۲۵	تفسیر شعر دیوار

۱۳۰	تفسیر شعر مرگ رنگ
۱۳۵	تفسیر شعر دریا و مرد
۱۳۸	تفسیر شعر نقش
۱۴۳	تفسیر شعر سرگذشت
۱۴۷	تفسیر شعر وهم
۱۵۰	تفسیر شعر با مرغ پنهان
۱۵۴	تفسیر شعر سرود زهر

کتاب دوم:

زندگی خوابها شامل ۱۶ قطعه شعر

۱۶۱	- مجموعه اشعار کتاب دوم
۱۶۷	- مقدمه‌ای بر کتاب دوم
۱۷۱	تفسیر شعر خواب تلخ
۱۷۴	تفسیر شعر فانوس خیس
۱۸۱	تفسیر شعر جهنم سرگردان
۱۸۶	تفسیر شعر یادبود
۱۹۲	تفسیر شعر پرده
۱۹۵	تفسیر شعر گل کاشی
۲۰۱	تفسیر شعر مرز گمشده
۲۰۵	تفسیر شعر پاداش
۲۱۰	تفسیر شعر لولوی شیشه‌ها
۲۱۸	تفسیر شعر لحظه گمشده
۲۲۵	تفسیر شعر باغی در صدا
۲۳۲	تفسیر شعر مرغ افسانه
۲۴۷	تفسیر شعر نیلوفر
۲۵۴	تفسیر شعر برخورد
۲۵۸	تفسیر شعر سفر
۲۶۲	تفسیر شعر بی پاسخ

کتاب سوم:

آوار آفتاب شامل ۳۲ قطعه شعر

۲۷۳	- مجموعه اشعار کتاب سوم
-----	-------------------------

۲۸۳		- مقدمه‌ای بر کتاب سوم
۲۸۹		تفسیر شعر بی‌تار و پود
۲۹۱		تفسیر شعر طنین
۲۹۴		تفسیر شعر شاسوسا
۳۱۱		تفسیر شعر گل آینه
۳۲۰		تفسیر شعر همراه
۳۲۵		تفسیر شعر آن برتر
۳۲۸		تفسیر شعر روزنه‌ای به رنگ
۳۳۲		تفسیر شعر ای نزدیک
۳۳۶		تفسیر شعر غبار لبخند
۳۴۱		تفسیر شعر فراتر
۳۴۸		تفسیر شعر شکست کرانه
۳۵۴		تفسیر شعر دیاری دیگر
۳۶۲		تفسیر شعر کو قطره وهم
۳۷۲		تفسیر شعر سایبان آرامش ماه مائیم
۳۹۵		تفسیر شعر پرچین راز
۴۰۳		تفسیر شعر آوای گیاه
۴۱۱		تفسیر شعر میوه تاریک
۴۱۶		تفسیر شعر شب هم آهنگی
۴۲۴		تفسیر شعر دروگران پگاه
۴۳۵		تفسیر شعر راه راه واره
۴۴۷		تفسیر شعر گردش سایه‌ها
۴۵۶		تفسیر شعر برتر از پرواز
۴۶۱		تفسیر شعر نیایش
۴۶۸		تفسیر شعر نزدیک آی
۴۸۰		تفسیر شعر «...»
۴۸۴		تفسیر شعر موج نوازشی، ای گرداب
۴۹۲		تفسیر شعر بیراهه‌ای در آفتاب
۵۰۰		تفسیر شعر خوابی در هیاهو
۵۰۸		تفسیر شعر تارا
۵۱۲		تفسیر شعر در سفر آن سوها
۵۱۸		تفسیر شعر ای همه سیماها

تفسیر شعر محراب ۵۲۷

کتاب چهارم:

شرق اندوه شامل ۲۵ قطعه شعر

۵۳۳	- مجموعه اشعار کتاب چهارم
۵۳۹	- مقدمه‌ای بر کتاب چهارم
۵۴۵	تفسیر شعر روانه
۵۴۹	تفسیر شعر هلا
۵۵۴	تفسیر شعر پادمه
۵۶۱	تفسیر شعر چند
۵۶۹	تفسیر شعر هایی
۵۷۵	تفسیر شعر شکپوی
۵۸۱	تفسیر شعر نه به سنگ
۵۸۵	تفسیر شعر و
۵۸۹	تفسیر شعر نا
۵۹۴	تفسیر شعر پاره
۶۰۲	تفسیر شعر شیطان هم
۶۰۸	تفسیر شعر شورم را
۶۲۶	تفسیر شعر بودا bodhi
۶۳۶	تفسیر شعر گزار
۶۳۸	تفسیر شعر لب آب
۶۴۲	تفسیر شعر هنگامی
۶۴۶	تفسیر شعر تا
۶۵۷	تفسیر شعر تنها باد
۶۶۴	تفسیر شعر تراو
۶۷۰	تفسیر شعر وید
۶۷۶	تفسیر شعر و شکستم، و دیدم، و فتام
۶۸۴	تفسیر شعر نیایش
۷۰۴	تفسیر شعر به زمین
۷۱۷	تفسیر شعر و چه تنها
۷۲۵	تفسیر شعر تا گل هیچ

کتاب پنجم:

صدای پای آب (منظومه بلند)

۷۳۳	اشعار کتاب پنجم
۷۳۹	- مقدمه‌ای بر کتاب پنجم
۷۴۸	تفسیر شعر صدای پای آب

کتاب ششم:

مسافر (منظومه بلند)

۹۹۳	- شعر مسافر
۹۹۷	- مقدمه‌ای بر شعر مسافر
۱۰۰۱	تفسیر شعر بلند مسافر

کتاب هفتم:

حجم سبز شامل ۲۵ شعر

۱۱۶۵	- مجموعه اشعار کتاب هفتم:
۱۱۷۳	- مقدمه‌ای بر کتاب هفتم:
۱۱۷۹	تفسیر شعر از روی پلک شب
۱۱۸۷	تفسیر شعر روشنی، من، گل، آب
۱۱۹۶	تفسیر شعر و پیامی در راه
۱۲۱۱	تفسیر شعر ساده رنگ
۱۲۱۸	تفسیر شعر آب
۱۲۲۷	تفسیر شعر در گلستانه
۱۲۳۸	تفسیر شعر غربت
۱۲۴۵	تفسیر شعر از پیغام ماهی‌ها
۱۲۵۰	تفسیر شعر نشانی
۱۲۶۲	تفسیر شعر واحه‌ای در لحظه
۱۲۷۰	تفسیر شعر پشت دریاها
۱۲۸۷	تفسیر شعر تیش سایه دوست
۱۲۹۶	تفسیر شعر صدای دیدار
۱۳۰۳	تفسیر شعر شب تنهایی خوب
۱۳۱۰	تفسیر شعر سوره تماشا
۱۳۲۹	تفسیر شعر پره‌ای زمزمه

۱۳۳۵	تفسیر شعر ورق روشن وقت
۱۳۴۴	تفسیر شعر آفتابی
۱۳۵۱	تفسیر شعر جنبش واژه زیست
۱۳۵۸	تفسیر شعر از سبز به سبز
۱۳۶۴	تفسیر شعر ندای آغاز
۱۳۷۸	تفسیر شعر به باغ هم سفران
۱۳۹۲	تفسیر شعر دوست
۱۴۰۶	تفسیر شعر همیشه
۱۴۱۸	تفسیر شعر تا نبض خیس صبح

کتاب هشتم:

ما هیچ، ما هیچ نگاه، شامل ۱۴ قطعه شعر

۱۴۳۱	- مجموعه اشعار کتاب هشتم:
۱۴۳۷	- مقدمه ای بر کتاب هشتم
۱۴۵۷	تفسیر شعر ای شور، ای قدیم
۱۴۶۳	تفسیر شعر نزدیک دورها
۱۴۷۰	تفسیر شعر وقت لطیف شن
۱۴۷۶	تفسیر شعر اکنون هبوط رنگ
۱۴۸۱	تفسیر شعر از آب ها به بعد
۱۴۸۷	تفسیر شعر هم سطر، هم سپید
۱۴۹۵	تفسیر شعر اینجا پرنده بود
۱۵۰۷	تفسیر شعر متن قدیم شب
۱۵۲۸	تفسیر شعر بی روزها عروسک
۱۵۴۳	تفسیر شعر چشمان یک عبور
۱۵۵۹	تفسیر شعر تنهای منظره
۱۵۶۶	تفسیر شعر سمت خیال دوست
۱۵۷۲	تفسیر شعر اینجا همیشه تیه
۱۵۷۹	تفسیر شعر تا انتها حضور
۱۵۹۱	□ کتابنامه

مقدمه

سهراب سپهری شاعری است که در باره‌ی او بسیار نوشته و گفته‌اند. عده‌ای چنان از او تمجید و تمذیح کرده‌اند که گویی سهراب در قله‌ی شعر معاصر قرار دارد و هیچ شاعر دیگری به پای او نمی‌رسد. این عده بدون در نظر گرفتن مقام هنری و شاعری کسانی چون نیا، مهدی اخوان ثالث، احمد شاملو، فروغ فرخ‌زاد، فریدون توللی، فریدون مشیری و... سهراب را یک‌ه‌تاز این میدان می‌دانند و عده‌ای دیگر حضور مؤثر او را در شعر معاصر و تأثیرگذاری او را بر شاعران بعد از خود و بر نسل جدید هنرمندان به کلی نفی و استقبال نسل جوان را به این شاعر، احساسی و بی‌پایه قلمداد می‌کنند. کم هستند ادیبان، نقادان و شاعرانی که مایه‌ی انصاف و اعتدال را در بررسی خویش به کار گرفته باشند. قصد من بررسی این نظریات نیست چرا که این خود مقال دیگری را می‌طلبد، اساساً من به بیرون از اندیشه‌ی سپهری کاری ندارم. هدف من تحلیل و تفسیر اندیشه و احساس سپهری است آن هم بر اساس هشت کتاب و کتاب اطلاق آبی، سعی من بر این بوده است که جدای از مدحها و نکوهش‌ها به اصل متن و تحلیل آن پردازم، سهراب هرچه بود و هرچه هست، محصولش این دو کتاب است و تعداد بسیاری از تابلوهای نقاشی‌اش.

برای شناخت اندیشه و تفکر سهراب سپهری هیچ راهی صریح‌تر و صحیح‌تر از تحلیل آثار او نیست و این روش نوعی نگاه هرمنوتیک است به متن، یک نوع شالوده‌شکنی و یا تأویل متن. ملاک من برای فهم اندیشه سهراب، خود متن هشت کتاب و استخراج راز متن است، تأویلی که فراسوی کلام ظاهری است، در این تأویل، اصل، شالوده‌های باطنی عبارت است نه جمله‌بندیهای ظاهری. هرچند عده‌ای خرده گرفتند که این تحلیل‌ها و تفسیرها اصلاً با زندگی معمولی سهراب و شخصیت ظاهری او مطابقت ندارد، شاید زندگی سهراب، آن گونه که در این کتاب تفسیر شده است نیست! شاید او عارف عابد زاهد نبوده است، او این گونه به رمز و راز

پدیده‌ها نیندیشیده است، او این عبارات و جمله‌ها را ساده و بی‌منظور گفته است نه بدین صورت فلسفه‌بافی و رمز اندیشی که مؤلف این کتاب برداشت کرده است! در پاسخ باید بگویم که ملاک اندیشه‌ی سهراب برای من آثار اوست. من به اصل متن توجه دارم نه به نقل قولهایی که دیگران از زندگی او می‌گویند، هرچند شنیدن گوشه‌هایی از شیوه‌ی زندگی او به فهم متن کمک می‌کند و من هم تا حدودی از این گفته‌ها و شنیده‌ها در برداشت اصلی خودم استفاده کرده‌ام اما اصالت را به متن داده‌ام تا به گفته‌های دیگران. این روش تحلیل هرمنوتیک، تأویل معنا و کشف راز متن است که تفکر و شخصیت مؤلف را از لابلای آنها می‌توان بدست آورد. شخصیتی که گاه امکان ظهور نیافته و چه بسا در ضمیر خودآگاه او به فعلیت محض رسیده اما در عمل زمینه‌ی بروز پیدا نکرده است. در بسیاری از اشعار سهراب (به‌خصوص از کتاب چهارم به بعد) کلمات و جمله‌ها به گونه‌ای در کنار هم چیده شده‌اند که ما را به فراسوی معنا سوق می‌دهند. زبان او در شعر همواره به گونه‌ای بنیادین اقناع‌کننده است، مخاطب در میان جهان واژگان او تنها نیست بلکه در ارتباط با یک معنای رمزآلودی قرار می‌گیرد که از یک زنجیره‌ی نشانه‌شناسی اسطوره‌ای تشکیل یافته است. در اشعار سهراب هر عنصری ارتباطی خاص با عنصر معنایی دیگر دارد که دستور زبان خاصی را القاء می‌کند. از ظاهر زبان او نمی‌توان به یک دریافت معنایی‌ای دست یافت (به‌خصوص در کتابهای آخر) بلکه باید کلیت نوشتار را به واحدهای معنایی تقسیم کرد، آن وقت رشته‌ی سمبلیک رمز را از باطن آنها گذر داد تا زایش استعاره‌ها را نظاره کنیم و همین استعاره‌ها هستند که به قول مارسل پروست جلوه‌ی جاودانگی و حیات را به بیان و نوشتار می‌دهند از این‌رو خواندن شعر سهراب برای من نوعی پژوهش دائمی و تلاش برای کشف ساختار معنای مرکزی و درونی است که بر تمام متن حاکم است. در مجموعه‌ی هشت کتاب، واژگان به گونه‌ای تداوم‌صوری می‌آفرینند که موارد اندیشه‌ساز و عاطفی و احساس‌برانگیز بدون آن اساساً طرح نمی‌شود، این تداوم همان ساختار مرکزی و معنایی است که راه و رسم شاعرانه‌ای، سپهری را به مفهوم وحدت درونی سوق می‌دهد. ساختار صوری هشت کتاب به معنای آفرینش نوعی چهارچوب کلامی است که گوهری را در خود پنهان دارد. خواه بتوان آن گوهر را هم‌تراز با تجربه دانست و خواه با کشف و شهود. خواندن هشت کتاب مانند خواندن غزلیات حافظ و یا مثنوی مولانا در حکم تلاش برای یافتن درونمایه‌ی نهانی و اصلی شعر است، مکاشفه‌ای که جیمز جویس آن را به پیروی از سن توماس قدیس «تجلی» می‌نامد. براین اساس زبان سهراب در هشت کتاب و حتی در اتاق آبی سرشار از استعاره و مجاز و تمثیل و کنایه است و همه‌ی اینها ما را به سوی یک تفسیر نمادین و سمبلیک

می‌کشاند، تفسیری که در نهایت تأویلهای بسیار می‌پذیرد، هرچند که در ظاهر کمتر تأویلی هماهنگی کامل با صورت متن دارد اما ساختار معنایی آن بسوی تأویل گشوده می‌شود و این نمادها و سمبلها نشان می‌دهد که چیز پنهانی هست که می‌تواند گشوده شود، ولی نگارنده‌ی این سطور هرگز ادعا نداشته و ندارد که تنها او توانسته رازگشایی معنای اشعار هشت کتاب را مکشوف سازد، بلکه این خود نوعی نگاه است به اشعار سهراب در کنار نگاههای دیگر با تمام کاستی‌ها و نقایص آن. از این‌رو نگارنده‌ی این سطور بر آن بوده که مناسبتی کشف کند تا آنچه شاعر در شعرش ارائه کرده با آنچه خواننده درمی‌یابد یک نوع رابطه‌ی نشانه‌شناسیک و تأویل گونه مطرح کند، چون هدف این تحلیل و تفسیر شناخت قراردادهای نمادین و عرفانی است که به محقق نیروی ساختن معنایی دیگر می‌دهد. زبان هشت کتاب، مجموعه‌ای از نشانه‌هاست. هر یک از ما در کاربرد شخصی زبان مجموعه‌ای از نشانه‌ها را برمی‌گزینیم و به نوعی از کارکردهای زبان سود می‌جویم و حتی با روش بیان ویژه‌ی خود، گونه‌ای سخن را می‌آفرینیم و چون هدفمان ارتباط با دیگران است بیرون از گستره‌ی امکانات قراردادی، نشانه‌های تنافرگونه را بکار نمی‌بریم. مناسبات میان افراد در حکم شناخت مناسبات میان نشانه‌هاست. اما هر اثر هنری بخصوص شعر و نقاشی سهراب سپهری فراتر از گفتار و نشانه‌های ارتباطی با دیگران است. عبارات این مجموعه نشانه‌هایی را در ذهن مخاطب برمی‌گزیند که مدلولهایش را فی‌الواقع می‌سازد و در حقیقت مجموعه‌ای از قراردادهای جدید زبانی را با مدلولها و معانی تازه به رخ ذهن مخاطب می‌کشاند، نشانه‌ای که در این اثر هنری بنا به قراردادی جدید اما از پیش پذیرفته شده وجود دارد تحت عنوان رمز، سمبل و یا نماد می‌باشد. این نوع نشانه‌ها (نمادها و سمبلها) فراتر از سخن عمومی و اجتماعی است. هر نماد، دنیای معنای ویژه‌ی خود را دارد که تصویری جدید برای مخاطب طرح می‌ریزد و دلالت معنایی خاص خود را بر پیکره کلام سیطره می‌دهد. هر کلام و هر عبارت، ما را به تأویلی در ذهن دلالت می‌دهد، از این‌رو ما همواره با تأویلهای گوناگونی در شعر سهراب روبرو می‌شویم که در نهایت خود را در دریای معنا غرق می‌یابیم. به نظر می‌آید که اندیشه و احساس شاعر بعنوان مؤلف، تجسم موقعیت‌هایی است که فراتر از تاریخ و متن است، گویا میان شرایط زندگی او با محور اندیشه و اثرش فاصله‌ای وجود دارد، چون با بررسی شرایط زمانی زندگی شاعر نمی‌توان به بطن اثر او پی برد (البته بجز کتاب اول و دوم که تحت تأثیر شرایط سیاسی و تاریخی جامعه است). بنابراین نمی‌توان تحلیل هشت کتاب را از راه تحلیل محیط و رخدادهای زندگی یا موقعیت اقتصادی و سیاسی و اجتماعی شاعر مورد بررسی قرار داد، هرچند این عوامل بی‌تأثیر نیستند اما نقش اساسی

ندارند، بخصوص در کتاب هفتم و هشتم (حجم سبز و ما هیچ، ما نگاه) بر همین اساس است که سهراب از چیزهای مختلف به گونه‌ای نام می‌برد و به گونه‌ای آنها را ترسیم می‌کند که گویی برای نخستین بار دیده می‌شوند، از این رو واژه‌ها در ترکیب‌های درونی خود معنا می‌یابند و هرچه در هشت کتاب جلوتر می‌رویم آواها با معناها تعدیل می‌شوند و آنقدر درونی و باطنی می‌گردند که شکل معنای لفظی خود را از دست می‌دهند و شاعر همچون صیادی است که لفظ را بعنوان طعمه‌ای در دریای معنا غرق می‌سازد تا نمادها و سمبلها را صید کند و کشتی نجات خود را سرشار از اندیشه‌ی ناب، نگاه ناب و زندگی ناب سازد. اینست که شعر او دارای پیام است همانطور که خود گفته بود: و پیامی دیگر خواهم آورد. شناخت زبان شعر سهراب بسیار اهمیت دارد، اگر بخواهیم اشعار سهراب را معنای تحت‌اللفظی بکنیم، فهم شعر او ناممکن می‌شود. برای راهیابی به فهم شعر او باید از طریق معنا، تأویل و تحلیل سود جست، از طریق نقب به باطن کلمات، از طریق استعارات و مجازات و کنایات، از طریق نمادپردازیهای سمبلیک، این است که شعر سهراب در بنیان خود استوار به استعاره و نماد است، و برای درک این مفاهیم راهی نیست جز اینکه به فراسوی معنا برویم، به ساحت تأویل و درون باطنی، و یا به تعبیری دیگر، به ساحت تأویل عرفانی. این یک نوع برداشت است از متن و ساختار هشت کتاب که توسط نگارنده‌ی این سطور به انجام رسیده است هرچند این حرف نهایی و یا پایان‌گفتار هشت کتاب نیست، چرا که اندیشه‌ها و تحلیل‌های دیگری نیز هست غیر از برداشت این جانب که می‌تواند هر کدام ادعایی در جهت فهم متن باشد.

در این تفسیر که در حدود چهار سال تحقیق آن به طول انجامید سعی وافری شد تا این موارد به کار گرفته شود:

- ۱- معنای ظاهری هر لغت
- ۲- معنای ظاهری هر بیت یا هر مصرع
- ۳- ترکیب معناهای ظاهری کل شعر
- ۴- تحلیل ادبی صناعات و آرایه‌ها (در حد امکان)
- ۵- معنای باطنی و نمادین و سمبلیک هر لغت
- ۶- معنای باطنی و نمادین و سمبلیک هر بیت
- ۷- ترکیب معنای باطنی کل پیکره‌ی شعر
- ۸- تحلیل عرفانی و فلسفی هر واژه
- ۹- تطبیق مصرعهای شعر با آیات قرآن، مثنوی مولانا و غزلیات حافظ

۱۰ - تطبیق عبارات با مبانی عرفان نظری و عملی

۱۱ - برای هر کتاب مقدمه‌ای مفصل آورده شده که چگونگی شکل‌گیری آن کتاب را توضیح می‌دهد

۱۲ - برای هر شعر در هر کتاب خلاصه‌ای از فهم و درک کل شعر را آورده‌ام که این شعر چه می‌خواهد بگوید.

برهمن سیاق از منابع بسیاری استفاده نمودم که علاوه بر اشاره در پاورقی هر صفحه در آخر جلد دوم کتاب نیز مشخصات آنها را ذکر کرده اما در پاورقی هر صفحه همه مراجع و منابع را ذکر نشده است بخصوص استفاده از فرهنگهای مختلف را، به دلیل کثرت، استفاده از نام مکرر آنها خودداری شده، کتابهایی چون:

۱ - لغت‌نامه‌ی دهخدا

۲ - فرهنگ لغت معین

۳ - فرهنگ فارسی عمید

۴ - فرهنگ بندر ریگی عربی - فارسی

۵ - فرهنگ لاروس

۶ - المعجم الفهرس لآلفاظ القرآن الکریم

۷ - قرآن کریم

۸ - دایرةالمعارف مصاحب

۹ - فرهنگ نمادها، ژان شوالیه، آلن گربران ترجمه‌ی سودابه فضايلي

۱۰ - فرهنگ نمادهای سنتی: جی سی کوپر ترجمه‌ی ملیحه کرباسیان

۱۱ - فرهنگ فلسفی: جمیل صلیبا ترجمه‌ی منوچهر صانعی دره‌بیدی

۱۲ - فرهنگ نگاره‌ای نمادها در هنر شرق و غرب جیمز هال ترجمه‌ی رقیه بهزادی

در این مجموعه خلاصه‌ای از زندگینامه‌ی سهراب سپهری را به رشته تحریر درآورده‌ام و سپس از مقاله‌ای تحت عنوان تحلیل تئوریک شعر که سالها پیش در نشریه‌ی کیهان فرهنگی چاپ شده بود بهره گرفتم.

این نوع تحلیل و تفسیر از مجموعه‌ی اشعار هشت کتاب در نوع خود بدیع و تازه است و چه بسا در ادبیات معاصر و شعر نو اولین کار مفصلی است که تاکنون به رشته تحریر درآمده است. با این حال نگارنده بر آن است که حاصل اثر، خالی از نقص و عیب نبوده و نیاز به نقادی عالمانه دارد، از این رو این کار مهم را به عهده‌ی صاحب‌نظران و اصحاب فن واگذار می‌کنم تا با انتقادهای

سازنده‌ی خود مرا در این امر عظیم یاری کنند. هر کاستی و یا سستی‌ای که در متن نوشته وجود دارد از این جانب و هر عبارت وزین و با ارزشی از آنِ دیگران و در نهایت از آنِ لطف خداوند می‌باشد.

لازم به یادآوری است که از همکاری مشفقانه‌ی دوست عزیزم آقای قاسم میرآخوری که مرا در امر مقدمات چاپ این کتاب بسیار همیاری و مدد فرمودند و از همفکری و تبادل گفتاری دکتر حبیب‌الله صناعتی (دوست دوران کودکی و جوانی سهراب) دوست گرانمایه‌ام سپاسگزاری کنم. باشد که این تلاش اندک و همت قلیل برای دانشجویان رشته‌های گوناگون علوم انسانی بخصوص رشته‌ی ادبیات سودمند واقع شود. انشاء...

وَمِنَ اللَّهِ التَّوْفِيقُ

وَالسَّلَامُ عَلَى مَنِ اتَّبَعَ الْهُدَى

محمدابراهیم ضرابیها

بهمن‌ماه سال ۱۳۸۳